

مدیریت ورزشی _ پاییز ۱۳۸۹
شماره ۶- ص ص: ۸۳-۶۷
تاریخ دریافت: ۸۷ / ۰۶ / ۲۳
تاریخ تصویب: ۸۸ / ۰۸ / ۱۷

نظرسنجی از مدیران استادیوم‌ها در زمینه مدیریت خطرهای احتمالی استادیوم‌های

فوتبال ایران

محمد خبیری _ سیدنصراله سجادی _ مرتضی دوستی^۱ _ عسکری محمدیان
دانشیار دانشگاه تهران، دانشیار دانشگاه تهران، دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی دانشگاه تهران، عضو هیأت علمی
دانشگاه آزاد ساری

چکیده

هدف از این تحقیق، بررسی وضعیت مدیریت خطرهای احتمالی در استادیوم‌های فوتبال کشور بود. روش تحقیق توصیفی و از نوع پیمایشی است. جامعه مورد نظر، تمامی مدیران استادیوم‌های فوتبال کشور و نمونه تحقیق مدیران استادیوم‌هایی بودند که در استادیوم‌هایشان بازی لیگ برتر فوتبال برگزار می‌شد. نمونه این تحقیق شامل ۵۰ مدیر استادیوم بود. ابزار تحقیق شامل دو پرسشنامه (پرسشنامه مدیریت خطرهای احتمالی و پرسشنامه مشخصات فردی) بود که ضریب پایایی آن با استفاده از روش کودر - ریچاردسون ($\alpha = 0/87$) محاسبه شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی استفاده شد. در این پژوهش، برای بررسی وضعیت مدیریت خطرهای احتمالی در استادیوم‌های فوتبال، از ۱۰ شاخص مدیریت خطرهای احتمالی استفاده شد. نتایج نشان داد که استادیوم‌ها وضعیت مناسبی از نظر مدیریت خطرهای احتمالی نداشتند. براساس نتایج این تحقیق، پیشنهاد می‌شود که مدیران استادیوم دانش پایه‌ای مدیریت خطر احتمالی و حقوق ورزشی را به‌منظور امن‌تر کردن محیط استادیوم برای تمامی تماشاگران کسب کنند.

واژه‌های کلیدی

مدیریت خطرهای احتمالی، استادیوم، فوتبال.

مقدمه

خطرها ذاتاً در ورزش وجود دارند و حتی ایمن‌ترین برنامه‌ها هم هرگز نمی‌توانند از حوادث و صدمات جلوگیری کنند (۱۴). قوانین از مدیران ورزشی انتظار دارد که برنامه‌های خسارت و مدیریت خطرهای احتمالی^۱ را برای اطمینان از اینکه محیط ایمن برای تمامی شرکت‌کنندگان در ورزش ایجاد شود، تدوین کنند (۳).

پیدایش مدیریت خطرهای احتمالی به مقتضیات انسانی، قانونی و سیاسی برمی‌گردد. مدیریت خطرهای احتمالی در زمینه ورزش، مسئولیتی است برای شناسایی و تعیین روش‌هایی برای به‌کارگیری در مقابل تهدیدات بالقوه‌ای که ممکن است تأثیر منفی روی رویداد ورزشی بگذارند (۱۰، ۱۱، ۱۳). در اوایل قرن هجدهم میلادی، جنبش کارگری در ایالات متحده با هدف نشان دادن خطرهای کار در کارخانه‌ها و معادن شروع شد. به‌علت وجود مشکلات ایمنی در کارخانه‌ها و معادن و افزایش اعتصابات، قوانینی در این باره تصویب شد. قوانینی که برای پشتیبانی و حمایت از کارگران در کارخانه‌ها تصویب شده بود، موجب شد مدیران معادن و کارخانه‌ها دستورالعمل‌ها و مقرراتی برای حفظ ایمنی و امنیت کارگران در کارخانه‌ها و معادن تدوین کنند. به‌طوری که اگر صدمه‌ای در حین کار به کارگران در کارخانه‌ها و معادن وارد می‌شد، مالکان و مدیران جریمه‌های سنگینی می‌شدند. قدیمی‌ترین سازمان‌هایی که روش‌های مدیریت خطرهای احتمالی را به‌کار بردند، شرکت‌های بیمه بودند. روش‌های مدیریت خطرهای احتمالی که این شرکت‌ها به‌کار می‌گرفتند، بعدها به شکل اصلاح‌شده توسط سازمان‌های مختلف مانند بیمارستان‌ها، مدارس و دانشگاه‌ها به‌کار گرفته شد (۱۴).

مدیریت خطرهای احتمالی در صنایع مورد توجه قرار گرفته است. با این همه، سال‌ها طول کشید تا این موضوع مورد توجه مدیران ورزش قرار گیرد. بررسی سوابق ورزشی در پیش از دهه ۱۹۶۰، اطلاعات محدودی مربوط به مدیریت ورزشی را نشان داد. موضوع‌های مربوط به ایمنی، تعهدات و مسئولیت‌های قانونی مورد بحث قرار گرفته بود، ولی به مشکلات خاص صنعت ورزش چندان توجهی نشده بود.

هر ساله هزاران نفر در حین شرکت یا تماشای رویدادهای ورزشی و یا فعالیت‌های تفریحی آسیب می‌بینند. پیش از دهه ۱۹۷۰، بیشتر شرکت‌کنندگان یا تماشاگران که در حین رویداد ورزشی آسیب می‌دیدند، بر این

گمان بودند که این آسیب‌دیدگی از خطرهای ذاتی فعالیت است و به‌ندرت درصدد دادخواهی از طریق قانون برمی‌آیند. با این همه، دهه ۱۹۷۰، این نظریه که با تفسیرهای قانونی حق آنان برای دادخواهی در مورد خطر لوٹ می‌شود، از بین رفت و اقدام قانونی برای جبران خسارت متداول شد. به‌علت افزایش موارد دادخواهی و مبالغ زیادی که مقامات قضایی برای پرداخت غرامت تعیین کرده بودند، هزینه پوشش بیمه‌ای به شکل تصاعدی افزایش یافت. بنابراین بسیاری از تشکیلات ورزشی و تفریحی به ناچار برنامه‌های خود را محدود کردند (۴). در اواسط دهه ۱۹۷۰ و به‌ویژه در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰، مدیریت خطرهای احتمالی، به‌عنوان اصطلاح آشنایی از یک برنامه برای مواجهه با دادخواهی‌های ورزشی مطرح بوده است. در قرن بیست‌ویکم، مدیریت خطرهای احتمالی رابطه تنگاتنگی با صنعت ورزش دارد و تلاش‌هایش برای کاهش خسارات و زیان‌های ناشی از بی‌توجهی به خطر صورت گرفته است (۱۴).

در زمینه مدیریت خطرهای احتمالی در ورزش، سه دلیل عمده برای توسعه برنامه‌های آن به شرح زیر وجود دارد:

۱. افزایش وضعیت دادخواهی در ورزش دنیا؛ ۲. افزایش نگرانی‌های قانونگذاران و دادگاه‌ها در زمینه فراهم آوردن محیط ایمن و عاری از خطر برای تماشاگران و شرکت‌کنندگان؛ ۳. عدم مصونیت دولت‌ها از دادخواهی‌های افراد به واسطه صدمات در ورزش (۹).

از این‌رو با فراهم کردن محیطی کارآمد و ایمن، صاحبان کسب و کارها می‌توانند دادخواهی‌های قانونی را کاهش و جذابیت فعالیت‌های خود را افزایش دهند. مدیریت خطرهای احتمالی مؤثر باید عوامل خطرزا و دادخواهی‌ها را شناسایی کنند و راه‌حل‌ها و پیشنهادهای مؤثری برای آنها ارائه دهد (۱۴).

مدیریت خطرهای احتمالی در قرن حاضر، به‌علت دادخواهی‌ها و لزوم ایمنی مشتریان، اهمیت ویژه‌ای دارد که در زیر به بعضی از رویدادهای پیش‌بینی‌شده برای اهمیت مدیریت ریسک اشاره شده است:

۱. پیامد دادخواهی‌ها به‌صورت آشکارتری خود را نشان می‌دهند؛ ۲. آموزش در راهبردهای مدیریت خطرهای احتمالی در تقاضای مدیران ورزشی و تفریحی برای فراهم کردن محیطی امن افزایش پیدا کرده است؛ ۳. مدیریت خطرهای احتمالی به عنوان عنصری کلیدی در طراحی تأسیسات ورزشی و تفریحی جدید مطرح شده است؛

۴. آمادگی حرفه‌ای در مسئولیت و مدیریت خطرهای احتمالی برای دانشجویانی که دوره‌های مدیریت ورزشی را تعقیب می‌کنند، اهمیت بیشتری پیدا کرده است؛ ۵. برنامه‌های مدیریت خطرهای احتمالی اهمیت بیشتری در برنامه‌های ورزشی تفریحی پیدا کرده است؛ ۶. بیشتر مجریان برنامه‌های ورزشی، برنامه‌های مدیریت خطرهای احتمالی جامع‌تری را توسعه داده‌اند؛ ۷. تقاضا برای گواهی استخدام در برنامه‌های فعالیتی خاص افزایش یافته است؛ ۸. فعالیت‌های پرخطر در سال‌های اخیر، محبوبیت بیشتری یافته است؛ ۹. استفاده از تأسیسات تفریحی و ورزشی، رشد زیادی داشته است (۳).

مدیران رویدادها و تأسیسات ورزشی باید با وظیفه قانونی مراقبت از تماشاگران، بازیکنان و مسئولانی که مدیران تأسیسات برای تأمین ایمنی در قبال صاحبان تشکیلات و تماشاگران برعهده دارند، آشنا باشند. فهرست زیر حوزه‌هایی را که مدیران ریسک در ورزش و تسهیلات عمومی بر آنها نظارت دارند، مشخص می‌سازد:

۱. ایجاد برنامه‌های آموزشی منظم

۲. ایجاد تابلوهای ساده لیکن قابل فهم تا سیاست‌های تأسیسات را به تماشاگران تفهیم کند

۳. مستندسازی امور برای کاهش مسئولیت؛ ۴. حذف فعالیت‌های پرخطر و کم اهمیت؛ ۵. نظارت بر کل تأسیسات و تجهیزات؛ ۶. حصول اطمینان از کافی و مناسب بودن میزان نظارت؛ ۷. حصول اطمینان از اینکه همه کارکنان آموزش دیده و شایسته‌اند؛ ۸. برنامه‌ریزی برای تربیت کادر آموزش‌دیده به منظور درمان آسیب‌ها و برخورد با هر گونه حادثه؛ ۹. تهیه طرح‌های فوریت‌های پزشکی؛ ۱۰. طرح‌ریزی و اجرای طرح‌های برنامه‌های تخلیه افراد در مواقع اضطراری؛ ۱۱. تهیه گزارش برای همه موارد آسیب‌دیدگی و اخراج افراد خاطی (۴).

استادیوم‌ها به‌صورت اموزی در قرن نوزدهم در شهرهای صنعتی انگلستان توسعه یافتند. قانونمند شدن بازی‌ها به برگزاری عادلانه بازی‌ها و فهم آسان آنها توسط تماشاگران کمک کرد. گسترش شبکه راه‌آهن نیز تیم‌ها و طرفداران آنها را قادر ساخت تا در جست‌وجوی بازی‌های جدید به سراسر کشور سفر کنند. با افزایش خواست عمومی برای بازی‌های مهیج‌تر و رقابتی‌تر، کاپ‌ها و لیگ‌های منظم به‌وجود آمد که به بازیکنان سطح بالا نیاز داشت و به این بازیکنان باید پول پرداخت می‌شد. به همین علت دور زمین‌های ورزشی حصار کشیده شد تا در ورودی بتوان پول از تماشاگران گرفت. استادیوم‌ها، ساختاری هستند که افراد را برای تعامل با یکدیگر

در یکجا جمع می‌کنند و افراد به‌عنوان یک واحد در مقابل رویداد واکنش نشان می‌دهند. این ساختمان‌ها اغلب مواقع غیرجذاب و خسته‌کننده‌اند، ولی عمر این نوع از استادیوم‌ها رفته‌رفته به‌سر می‌رسد. بی‌شک اتاق نشیمن راحت‌تر از اغلب استادیوم‌هاست. تلویزیون نیز با صحنه‌های آهسته و تکرار آنها و مصاحبه‌هایی که انجام می‌دهد، وقایع را بهتر به نمایش می‌گذارد، ولی چیزی که تجربه زنده را به تلویزیون برتری می‌دهد، اجتماع مردم برای یک هدف و احساس جمع بودن و اجتماعی است که استادیوم به‌وجود می‌آورد. این احساس جمعی و روحی محصولی است که استادیوم عرضه می‌کند (۴).

مشکلات مربوط به ایمنی و امنیت استادیوم‌های فوتبال را می‌توان در پیدایش فوتبال انگلستان به‌عنوان ورزش پرتماشاگر ردیابی کرد. در قرن نوزدهم، زمانی که پایه‌های اولیه استادیوم‌ها ریخته شد، موضوع ایمنی و امنیت استادیوم‌ها تا این حد قابل اهمیت نبود. مدیران استادیوم‌های فوتبال توجهی به ایمنی استادیوم‌ها نداشتند. هزاران تماشاگر در استادیوم ناامن و پر از گل و لای که اطراف آن نیز با حصارها و نرده‌های چوبی کشیده شده بود، جمع می‌شدند. وقوع حوادث ناگوار ورزشی قدمت دیرینه‌ای دارد. ثبت و ضبط رسمی حوادث بحران‌زای ورزشی به سال ۱۸۸۸ در برافورد^۱ (والی پارد) انگلستان در یک مسابقه فوتبال که طی آن یک نفر کشته و سه نفر مصدوم شدند، برمی‌گردد. از سال ۱۸۸۸ تا ۱۹۹۶ فقط در مسابقات فوتبال نزدیک به هشت هزار تماشاگر مصدوم و دو هزار نفر کشته شدند (۷).

بررسی ادبیات موجود نشان می‌دهد که ۷۵ درصد مدیران مجموعه‌های ورزشی شهر تهران از روش‌های مدیریت خطرهای احتمالی اطلاع ندارند (۵). همچنین استایلز^۲ (۲۰۰۲) در تحقیق خود با عنوان توسعه پیشنهادات مدیریت خطرات احتمالی و راهنمایی برای تأسیسات تفریحی دانشگاه، به این نتیجه رسید تأسیسات بزرگی که استفاده‌کنندگان زیادی دارد، دارای بیشترین حوادث بودند. یافته‌های این تحقیق نشان داد که عدم به‌کار بردن برنامه مدیریت خطرات احتمالی موجب به‌وجود آمدن حوادث شده است (۳). تحقیق هوتسکی^۳ (۲۰۰۶) نشان داد که بیشتر از ۷۰ درصد از استادیوم‌های فوتبال در ایالات متحده عملیات مدیریت خطرهای

1 - Braford

2 - Styles, 2002

3 - Lhotsky

احتمالی را به کار می‌گیرند که در نتیجه تأثیر مهم حمله تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ بر مدیریت خطرهای احتمالی در آمریکا بود.

همچنین آموزش‌های حرفه‌ای که مدیران استادیوم‌ها در زمینه مدیریت خطرهای احتمالی دیده بودند، دلیل دیگری بر انجام عملیات مدیریت خطرهای احتمالی صحیح بود. کلاس‌ها و سمینارهایی که مدیران استادیوم‌ها چه در دانشگاه‌ها و چه در کنفرانس‌های حرفه‌ای در آنها شرکت می‌کردند، به مدیران آموزش می‌داد که در برابر ایمنی مشتریان وظیفه قانونی دارند. همچنین در این تحقیق ارتباط کمی بین ویژگی‌های شخصی و عملیات مدیریت خطرهای احتمالی مشاهده شده بود. یافته‌ها نشان داد که ظرفیت استادیوم ارتباط زیادی با عملیات مدیریت خطرهای احتمالی دارد. اقدام‌های مدیریت احتمالی صحیح در استادیوم‌های بزرگ‌تر نسبت به استادیوم‌های کوچک‌تر بهتر انجام می‌شد (۱۴).

در پژوهش حاضر سعی بر آن بود تا وضعیت مدیریت خطرهای احتمالی در استادیوم‌های فوتبال کشور از دیدگاه مدیران استادیوم‌ها بررسی شود. امید است نتایج حاصل از این تحقیق به‌عنوان راهنمایی فرا روی برنامه‌ریزان و مدیران استادیوم‌های فوتبال در سراسر کشور قرار گیرد تا با تکیه بر آن بتوان مشکلات ناشی از نبود اطلاعات مناسب در زمینه استادیوم‌ها را کاهش داد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش توصیفی از نوع پیمایشی و از نظر نوع جمع‌آوری داده‌ها میدانی است.

به این منظور ابتدا اقدام به مطالعه و جمع‌آوری ادبیات موضوع مدیریت خطرهای احتمالی شد، سپس پرسشنامه مدیریت خطرهای احتمالی برای جامعه آماری مورد نظر از کار تحقیقی هوتسکی در نظر گرفته شد. در ادامه پس از توزیع و جمع‌آوری پرسشنامه‌ها و براساس تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از آنها، نتایج و پیشنهادهایی ارائه شد.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل مدیران کل تربیت بدنی استان‌ها، رؤسای هیأت فوتبال استان‌ها، رؤسای تربیت بدنی شهرستان‌ها، مدیران باشگاه‌های فوتبال و مدیران کلیه استادیوم‌های فوتبال کشور بود. تعداد نمونه آماری این پژوهش شامل ۵۰ مدیر بود.

ابزار تحقیق

ابزار تحقیق حاضر، پرسشنامه مشخصات فردی و پرسشنامه مدیریت خطرهای احتمالی (حاوی ۴۲ سؤال) بود. در پرسشنامه مدیریت خطرهای احتمالی، از پاسخ‌دهندگان خواسته شد تا سؤالات مربوط به وضعیت مدیریت خطرهای احتمالی را در استادیوم‌های فوتبال با دو گزینه بلی- خیر مشخص کنند. پس از تهیه پرسشنامه برای تعیین روایی محتوا، ابتدا پرسشنامه‌های تحقیق بین ۱۱ نفر از پاسخ‌دهندگان و صاحب‌نظران دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی در گرایش مدیریت و برنامه‌ریزی توزیع شد. پیشنهادهای رسیده در ویرایش نهایی پرسشنامه لحاظ شد و با توجه به شرایط اجتماعی - فرهنگی، ۴۲ سؤال انتخاب شد. در این پژوهش به منظور ارزیابی پایایی برای تعیین پایایی پرسشنامه مدیریت خطرهای احتمالی، از روش کودر - ریچاردسون استفاده شد. در روش کودر - ریچاردسون (یکی از روش‌های همسانی درونی)، بر همسانی یا یکنواختی ماده‌ها یا اجزای تشیکل‌دهنده یک آزمون تأکید می‌شود. به این منظور، آزمون مورد نظر را یک بار با گروه واحدی از آزمون‌شوندگان اجرا می‌کنند و به اصطلاح مطالعه راهنما تهیه می‌شود (تعداد آزمون‌شوندگان در مطالعه راهنما به نظر محقق بستگی دارد) که با توجه به اهمیت آزمون مدیریت خطرهای احتمالی در استادیوم‌های فوتبال، ۱۵ مدیر استادیوم برای شرکت در مطالعه راهنما انتخاب شده بود). ضریب پایایی این پرسشنامه با استفاده از فرمول کودر - ریچاردسون در حد قابل قبولی ($\alpha = 0/87$) به دست آمد.

روش آماری

در این تحقیق، از آمار توصیفی برای ارائه و سامان دادن داده‌های جمع‌آوری شده به صورت فراوانی، میانگین، درصدها و محاسبه شاخص‌های مرکزی در قالب رسم جداول و نمودارها استفاده شد.

نتایج و یافته‌های تحقیق

یافته‌های پژوهش در دو بخش توصیف ویژگی‌های فردی مدیران استادیوم‌ها و توصیف شاخص‌های مربوط به مدیریت خطرهای احتمالی در استادیوم‌ها ارائه شده است.

توصیف ویژگی‌های فردی مدیران استادیوم‌ها

در جدول ۱، وضعیت سابقه کار افراد به‌عنوان مدیر استادیوم نشان داده شده است.

جدول ۱ - توزیع فراوانی افراد جامعه براساس سابقه کار به‌عنوان مدیر استادیوم

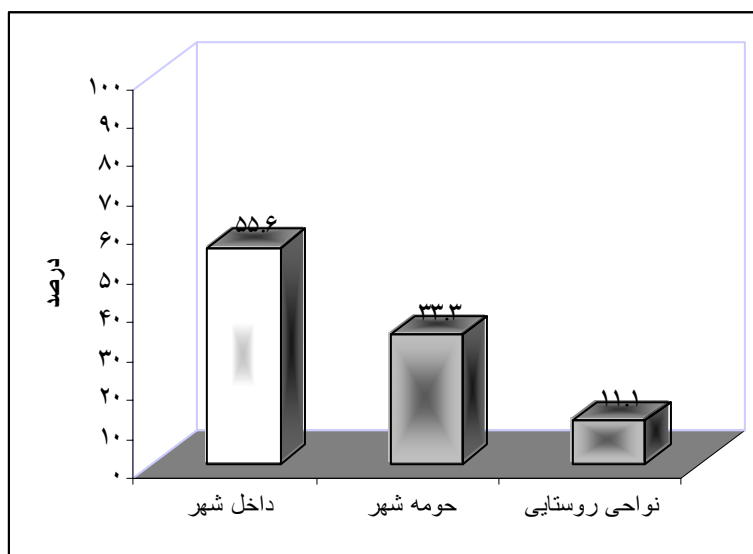
سابقه کار	فراوانی	درصد
کمتر از ۵ سال	۳۶	۷۲
۶-۱۰	۵	۱۰
۱۱-۱۵	۶	۱۲
بیشتر از ۱۵ سال	۳	۶

در جدول ۲، نوع مدرک تحصیلی پاسخ‌دهندگان و نیز رشته تحصیلی آنها ارائه شده است.

جدول ۲ - درصد فراوانی نسبی نوع مدرک تحصیلی پاسخ‌دهندگان و نیز رشته تحصیلی آنها

درصد فراوانی نسبی رشته تحصیلی		درصد فراوانی نسبی نوع مدرک تحصیلی			
غیر تربیت بدنی	تربیت بدنی	کارشناسی ارشد	کارشناسی	کاردانی	دیپلم
٪۷۶	٪۲۴	٪۱۰	٪۶۶	٪۱۶	٪۸

همان‌طور که شکل ۱ نشان می‌دهد، ۵۵/۶ درصد استادیوم‌های مورد بررسی (۱۰ استادیوم) در داخل شهر، ۳۳/۳ درصد (۶ استادیوم) در حومه شهر و ۱۱/۱ درصد (۲ استادیوم) در نواحی روستایی قرار دارند.

شکل ۱ - توزیع فراوانی موقعیت جغرافیایی استادیوم‌ها

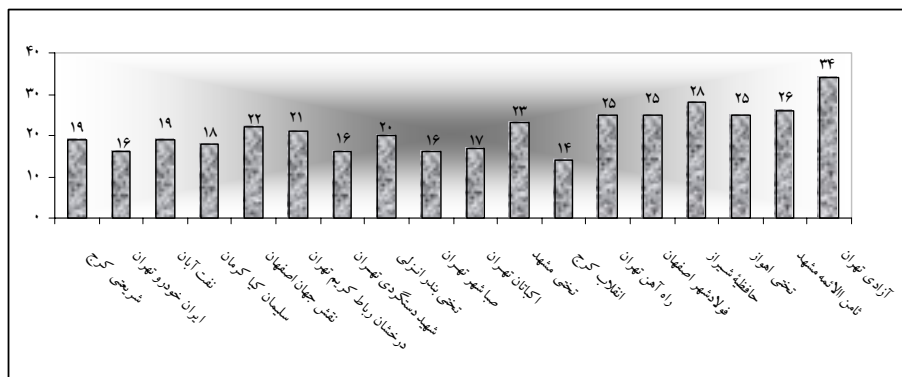
توصیف شاخص‌های مربوط به وضعیت مدیریت خطرهای احتمالی در استادیوم‌ها

به‌منظور بررسی وضعیت مدیریت خطرهای احتمالی در استادیوم‌های فوتبال کشور، از ۱۰ شاخص مدیریت خطرهای احتمالی استفاده شد. این شاخص‌ها عبارتند از: دستورالعمل‌های استاندارد، مدیریت خطرهای احتمالی در استادیوم، چک‌لیست (های) مکتوب برای بازرسی، جایگاه خاص تماشاگران معلول، تمهیداتی علیه بلیت-فروشی در بازار سیاه، شماره‌گذاری صندلی‌های استادیوم، بیمه بودن تماشاگران در برابر حوادث، فرم‌های مخصوص مستندسازی حوادث و صدمات علامت‌ها و راهنمایی‌های مناسب در استادیوم و بازرسی تماشاگران هنگام ورود، باتوجه به جدول ۳ در بیشتر شاخص‌های تعیین‌شده برای بررسی وضعیت مدیریت خطرهای احتمالی، استادیوم‌ها وضعیت مناسبی نداشتند. جدول ۳ خلاصه نتایج را نشان می‌دهد.

جدول ۳ - درصد فراوانی نسبی شاخص‌های مربوط به وضعیت مدیریت ریسک در استادیوم‌ها

ردیف	شاخص‌های مدیریت ریسک در استادیوم‌ها	فراوانی پاسخ‌های مثبت به شاخص مربوطه	فراوانی پاسخ‌های منفی به شاخص مربوطه
۱	دستورالعمل‌های استاندارد	٪۲۴	٪۷۶
۲	مدیریت خطرهای احتمالی در استادیوم	٪۱۰	٪۹۰
۳	چک لیست (های) مکتوب برای بازرسی	٪۲۶	٪۷۴
۴	جایگاه خاص تماشاگران معلول	٪۴	٪۹۶
۵	تمهیداتی علیه بلیت فروشی در بازار سیاه	٪۳۰	٪۷۰
۶	شماره گذاری صندلی‌های استادیوم	٪۲۰	٪۸۰
۷	بیمه بودن تماشاگران در برابر حوادث	٪۳۰	٪۷۰
۸	فرم‌های مخصوص مستندسازی حوادث و صدمات	٪۱۶	٪۸۴
۹	علامت‌ها و راهنمایی‌های مناسب در استادیوم	٪۳۰	٪۷۰
۱۰	بازرسی تماشاگران هنگام ورود	٪۹۲	٪۸

همان‌طور که شکل ۲ نشان می‌دهد، استادیوم آزادی با ۳۴ امتیاز از ۴۲ امتیاز تعیین‌شده، از نظر به‌کارگیری روش‌های مدیریت خطرهای احتمالی در بین استادیوم‌های دیگر در رتبه اول قرار دارد. استادیوم حافظیه شیراز با ۲۸ امتیاز در رتبه دوم و استادیوم ثامن‌الائمه مشهد با ۲۶ امتیاز در رتبه سوم قرار دارد. استادیوم انقلاب کرج نیز با کمترین امتیاز (۱۴ امتیاز) در بین ۱۸ استادیوم مورد بررسی در رتبه هجدهم قرار دارد.

شکل ۲ - رتبه‌بندی استادیوم‌ها از نظر به‌کارگیری روش‌های مدیریت ریسک

بحث و نتیجه‌گیری

باتوجه به اطلاعات به‌دست‌آمده از تحقیق، ۷۶ درصد مدیران استادیوم‌ها و باشگاه‌های فوتبال در رشته‌های غیر تربیت بدنی تحصیل کرده‌اند. به عبارت دیگر، تنها ۲۴ درصد مدیران در زمینه تربیت بدنی تحصیل کرده‌اند که با نتایج تحقیق هوتسکی (۲۰۰۶) همخوانی ندارد. این یافته نشان می‌دهد احتمالاً علت عدم آشنایی مدیران استادیوم‌ها با روش‌ها و عملیات مدیریت خطرهای احتمالی در استادیوم‌ها، عدم تحصیل در رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی است. در رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشجویان در مقطع کارشناسی دروسی همچون مدیریت و طرز اجرای مسابقات ورزشی، مدیریت اماکن و تأسیسات ورزشی (درس اختیاری) و حقوق ورزشی (درس اختیاری) را می‌گذرانند که در این دروس به مواردی همچون شرایط برگزاری مسابقات ورزشی، چگونگی تأمین ایمنی و امنیت در اماکن و تأسیسات ورزشی در مقابل شرکت‌کنندگان و تماشاگران اشاره می‌شود. به همین علت دانش‌آموختگان رشته تربیت بدنی با این مفاهیم و روش‌ها (روش‌های مدیریت خطرهای احتمالی و ایمنی) بیشتر آشنایی دارند و مدیرانی که تحصیلاتی در زمینه تربیت بدنی دارند، بیشتر روش‌های مدیریت خطرهای احتمالی و ایمنی را در اماکن و تأسیسات ورزشی به‌کار می‌گیرند.

باتوجه به اطلاعات به‌دست‌آمده از تحقیق، ۷۲ درصد مدیران مورد بررسی کمتر از ۵ سال سابقه کار به‌عنوان مدیر استادیوم یا مدیر باشگاه دارند که با نتایج تحقیق هوتسکی (۲۰۰۶) همخوانی ندارد. این یافته نشان می‌دهد که در مدیریت استادیوم‌های کشور و همچنین باشگاه‌های فوتبال ثبات مدیریتی وجود ندارد. این عدم ثبات مدیریت و حضور مدیران سیاسی به جای مدیران تخصصی در مدیریت ورزش کشور، احتمالاً یکی از علل عدم توجه مدیران مربوطه به مسائل ایمنی و خطر که ذاتاً در ورزش وجود دارد، است.

باتوجه به نتایج تحقیق، ۵۵/۶ درصد استادیوم‌های بررسی (۱۰ استادیوم) در داخل شهر، ۳۳/۳ درصد (۶ استادیوم) در حومه شهر و ۱۱/۱ درصد در نواحی روستایی قرار دارند که با نتایج تحقیق هوتسکی (۲۰۰۶) همخوانی ندارد. آممون^۱ (۱۹۹۳) روش‌های مدیریت ریسک و بازی ر در استادیوم‌های فوتبال ارزیابی کرد. نتایج نشان داد که تفاوت‌هایی در به‌کارگیری روش‌های مدیریت خطرهای احتمالی و بازی در مرکز شهر و بازی‌هایی

که شب در استادیومها برگزار می‌شود، وجود دارد. این تحقیق نشان داد که بیش از ۴۸ درصد استادیومها ارتباط تلفنی با مسئولان انتظامی و پزشکی ندارند و کمتر از ۴۹ درصد استادیومها یک خط تلفن قابل دسترس با این مسئولان دارند (۱۱).

استادیومهایی که در داخل شهر تأسیس شده‌اند، به علت گسترش شهرها در داخل شهر واقع شده‌اند. هنگام برگزاری مسابقه فوتبال و به‌ویژه بعد از پایان بازی و به علت هجوم جمعیت به داخل خیابان اصلی، بار ترافیکی سنگینی ایجاد می‌کنند که مشکلات امنیتی برای رانندگان وسایل نقلیه به وجود می‌آورد. از جمله می‌توان به شکستن شیشه خودروهای در حال حرکت، متوقف کردن خودروها، واژگون کردن خودروها، سلب امنیت روانی رانندگانی که در مسیر استادیوم در حال حرکت هستند، اشاره کرد.

همان‌گونه که در بخش یافته‌های پژوهش عنوان شد، در بیشتر شاخص‌های تعیین‌شده برای بررسی وضعیت مدیریت خطرهای احتمالی، استادیومها وضعیت مناسبی نداشتند. این شاخص‌ها به ترتیب مورد بحث قرار می‌گیرند.

۱. دستورالعمل‌های استاندارد

باتوجه به اطلاعات به‌دست آمده، ۷۶ درصد پاسخ‌دهندگان بیان کردند که دستورالعمل‌های استاندارد برای مدیریت خطرهای احتمالی استادیوم وجود ندارد، مدیران در این زمینه باید دستورالعمل‌هایی را تهیه کنند. آموزش و برگزاری سمینارهایی در زمینه مدیریت خطرهای احتمالی در استادیومهای فوتبال برای مدیران این اماکن، یکی از راهکارهای مؤثر است.

۲. مدیر خطرهای احتمالی در استادیوم

در مورد این شاخص، ۹۰ درصد پاسخ‌دهندگان بیان کردند که فردی به‌عنوان مدیر ریسک در استادیوم وجود ندارد. مفهوم مدیریت خطرهای احتمالی، مفهوم جدیدی در ورزش ایران است که کمتر به آن پرداخته شده است. در این زمینه باید دوره‌های آموزشی برگزار شود و مدیرانی به‌عنوان مدیر ریسک تحت آموزش‌های لازم قرار گیرند تا در آینده در هر استادیوم چنین مدیرانی به‌کار گمارده شوند. مهم‌ترین عامل موفقیت یا شکست یک مدیر استادیوم، عامل نیروی انسانی همکار است. استادیومها ممکن است به‌علت مساحت زیاد و

تردد انبوه مردم در آن به نظارت بیشتری نیاز داشته باشد. عدم توجه به این دو موضوع ممکن است زمینه‌ساز وقوع حوادث مختلف در یک مجموعه ورزشی شود. از آنجا که مدیر استادیوم به تنهایی قادر به نظارت مستمر نیست، لزوماً وجود ترکیب مطلوب از همکاران، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. جرایم ارتكابی در استادیوم‌ها، گاهی شامل سرقت، تخریب، اعمال منافی عفت و صدمات بدنی و حتی مرگ می‌شود. گاهی این جرایم نه فقط از سوی مراجعان به وقوع می‌پیوندد، بلکه تبانی، معاونت یا مشارکت بعضی از کارکنان با آنان هرگز منتفی نیست و در صورتی که ارتكاب چنین جرایمی شایع شود، بی‌گمان حمل بر بی‌کفایتی مدیر خواهد بود و این حداقل خسارتی است که بر حیثیت مدیر وارد می‌شود.

۳. چک‌لیست‌های مکتوب برای بازرسی

در مورد این شاخص، ۷۴ درصد پاسخ‌دهندگان بیان کردند که چک‌لیست‌های مکتوبی برای بازرسی قسمت‌های مهم استادیوم، وسایل الکترونیکی استادیوم و اجزای مکانیکی استادیوم وجود ندارد. مدیر استادیوم مسئول مراقبت از کلیه اشخاص اعم از ورزشکار، تماشاگر، کارکنان و غیره در محدوده استادیوم در رابطه با تمامی اماکن، اسباب، وسایل و تجهیزات ورزشگاه است. این وظیفه حتی در بعضی موارد به همسایگان استادیوم نیز قابل تصدیق است. بنابراین مدیر استادیوم باید در آستانه شروع به تصدیق این سمت، از کلیه موارد مذکور به‌طور دقیق بازدید و اشکالات موجود را به مقامات مسئول گزارش و تصریح کند که استفاده از آنها متضمن وقوع حوادث ناگوار خواهد بود. اعم از اینکه استادیوم دولتی باشد یا خصوصی. اگر خسارت ناشی از تقصیر مدیر باشد، مسئول خواهد بود.

به موجب ماده ۱۱ قانون مسئولیت مدنی، "کارمندان دولت و شهرداری و مؤسسات وابسته به آنها که به مناسبت انجام وظیفه عمداً یا در نتیجه بی‌احتیاطی خسارتی به اشخاص وارد سازند، شخصاً مسئول جبران خسارت وارده هستند ولی هرگاه خسارت وارده مستند به عمل آنان نبوده و مربوط به نقص وسایل ادارات و مؤسسات مزبور باشد، در این صورت جبران خسارت برعهده اداره یا مؤسسه مربوطه است". بنابراین گزارش نواقص می‌تواند رافع مسئولیت مدیر استادیوم باشد. صدمات و خسارات ناشی از معیوب بودن وسایل و تأسیسات گاهی به اندازه‌ای دلخراش است که به هیچ قیمتی قابل جبران نیست و ندامت و پشیمانی مدیران سهل‌انگار پس از متلاشی شدن خانواده‌ای و محروم شدن ملتی از داشتن جوانی برومند، چه سودی در پی خواهد داشت؟ (۱).

۴. جایگاه خاص تماشاگران معلول

در مورد این شاخص، ۹۶ درصد پاسخ‌دهندگان بیان کردند که در استادیوم جایگاه خاص تماشاگران معلول وجود ندارد. با عنایت به اینکه در هر جامعه‌ای تعدادی افراد معلول جسمی و روحی وجود دارند، به‌ویژه در کشور ما که به‌علت جنگ تحمیلی تعداد زیادی جانباز و معلول ایثارگر و از جان گذشته حضور دارند، از این‌رو در طراحی و ساخت استادیوم‌ها باید تمهیدات لازم به‌کار گرفته شود تا این افراد به راحتی و بدون هیچ مشکلی بتوانند از کلیه امکانات و تأسیسات ورزشی استفاده کنند.

۵. تمهیداتی علیه بلیت‌فروشی در بازار سیاه

در مورد این شاخص ۷۰ درصد پاسخ‌دهندگان بیان کردند که تمهیداتی علیه بلیت‌فروشی در بازار سیاه اتخاذ نشده است. به‌طور کلی هرگونه بی‌نظمی و هرج و مرج در امر فروش بلیت، امنیت روانی تماشاگرانی را که برای تهیه بلیت مراجعه می‌کنند، سلب خواهد کرد. در این زمینه مدیران استادیوم‌ها باید تمهیداتی علیه بلیت‌فروشی اتخاذ کنند. از جمله می‌توان به تهیه شناسنامه برای تماشاگران اشاره کرد که در این شناسنامه ویژگی‌های فردی تماشاگر در آن درج شده است و یک نسخه از این شناسنامه به‌صورت الکترونیکی در اختیار مسئولان استادیوم قرار دارد. تماشاگر می‌تواند یکجا بلیت‌های کل فصل را خریداری کند. امتیاز خرید کلی بلیت‌ها را می‌توان فقط برای افراد عضو که دارای شناسنامه کاربری هستند، قائل شد.

۶. شماره‌گذاری صندلی‌های استادیوم

در مورد این شاخص، ۸۰ درصد پاسخ‌دهندگان بیان کردند که صندلی‌ها در استادیوم شماره‌گذاری نشده‌اند. بدون شماره‌گذاری صندلی‌ها، امکان ایجاد نظم کامل در نشستن تماشاگران وجود نخواهد داشت. به‌علاوه شماره‌گذاری دقیق صندلی‌ها این امکان را به مأموران امنیتی می‌دهد که بدانند چه کسی با چه ویژگی در چه جایی نشسته است تا در صورت بروز حادثه به سرعت وارد عمل شوند.

۷. بیمه بودن تماشاگران در برابر حوادث

در مورد این شاخص، ۷۰ درصد پاسخ‌دهندگان بیان کردند که تماشاگران در برابر حوادث بیمه نشده‌اند. یکی از ملزومات اساسی مدیریت خطرهای احتمالی، بیمه کردن کل تماشاگران است. توجه به این مسئله موجب کاهش دادخواهی احتمالی نسبت به مدیر و مسئولان استادیوم می‌شود.

۸. فرم‌های مستندسازی حوادث و صدمات

در مورد این شاخص، ۸۴ درصد پاسخ‌دهندگان بیان کردند که فرم‌های مستندسازی حوادث و صدمات برای ثبت و نگهداری حوادث در استادیوم‌ها وجود ندارد. ثبت و نگهداری حوادث موجب می‌شود مدیران برای پیشگیری حوادثی که محتمل‌ترند، آماده شوند و اقدامات پیشگیرانه‌ای انجام دهند.

۹. علامت‌ها و راهنماهای مناسب در استادیوم

در مورد این شاخص، ۷۰ درصد پاسخ‌دهندگان بیان کردند که علامت‌ها و راهنماهای مناسب در استادیوم‌ها وجود ندارد. وجود علائم و راهنمایی‌های مناسب در استادیوم برای کنترل و اداره تماشاگران ضروری است.

۱۰. بازرسی تماشاگران هنگام ورود به استادیوم

در مورد این شاخص، ۹۲ درصد پاسخ‌دهندگان بیان کردند که تماشاگران هنگام ورود به استادیوم، مورد بازرسی کامل بدنی قرار می‌گیرند. برای پیشگیری از ورود هرگونه مواد محترقه و سلاح گرم و سرد که موجب بروز حوادث احتمالی می‌شود، بازرسی هنگام ورود یکی از ملزومات اساسی است.

باتوجه به اطلاعات به‌دست‌آمده از تحقیق، استادیوم آزادی با ۳۴ امتیاز از نظر به‌کارگیری روش‌های مدیریت خطرهای احتمالی در بین استادیوم‌های دیگر در رتبه اول قرار دارد. اگر استادیوم آزادی را در کشور باتوجه به ویژگی‌های منحصر به فردش یک استثنا فرض کنیم و در بررسی وضعیت مدیریت خطرهای احتمالی در استادیوم‌های فوتبال کشور آن را در نظر نگیریم، مشاهده می‌کنیم که استادیوم‌های فوتبال کشور از نظر به‌کارگیری روش‌ها و عملیات مدیریت خطرهای احتمالی وضعیت مناسبی ندارند. در این زمینه مدیران استادیوم‌ها باید توجه ویژه‌ای در زمینه به‌کارگیری روش‌های مدیریت خطرهای احتمالی داشته باشند.

مدیریت خطرهای احتمالی تنها پذیرفتن قوانین و مقررات سازمانی نیست. تجزیه و تحلیل بیشتر حوادث نشان می‌دهد که بیشتر آنها به این دلیل اتفاق افتاده‌اند که مدیریت خطرهای احتمالی مطابق با مقررات مربوطه انجام نگرفته و خود مقررات نیز نسبت به عناصر مربوط به اصل خطر مناسب و مؤثر نبوده است. سازمان‌هایی که فراتر از یک روش محدود عمل می‌کنند و با عوامل بالقوه خطر براساس قانون روبه‌رو می‌شوند ممکن است بتوانند با بهبود مدیریت و عملکرد خوب از این راه از وقوع خطر جلوگیری کنند و توانایی مقابله با بسیاری از حوادث را داشته باشند (۷). مشکل و مسئله‌ای که در حال حاضر در ورزش کشور وجود دارد و آن را تهدید می‌کند، کم-توجهی به عوامل بحران‌زا و عملکردهای مقطعی و سطحی در این زمینه است و مشاهده می‌شود که ورزش کشور طرحی علمی، مدون و همه‌جانبه برای مدیریت خطرهای احتمالی رویدادهای ورزشی ندارد و گواه این ادعا رویدادهای تأسفباری است که در استادیوم‌های فوتبال در کشور به وجود آمده است. از جمله حادثه ورزشگاه ساری در سال ۱۳۸۰ (کشته شدن ۱۸ نفر و زخمی شدن تعداد زیادی از تماشاگران)، حادثه ورزشگاه آزادی در سال ۱۳۸۴ (کشته شدن ۷ نفر و زخمی شدن تعداد زیادی از تماشاگران)، درگیری بازیکنان تیم ملی فوتبال در مقدماتی جام جهانی ۲۰۰۶ و موارد زیادی که موجب تخریب اموال عمومی و اختصاصی شده و در جایی ثبت و ضبط نمی‌شود.

منابع و مأخذ

۱. آقایی نیا، حسین. (۱۳۸۱). "حقوق ورزشی"، نشر میزان، چاپ دوم.
۲. اسپنگلر، جان. (۱۳۸۸). "مدیریت ریسک در ورزش"، ترجمه مرتضی دوستی و ابراهیم علیدوست. انتشارات بامداد کتاب، چاپ اول.
۳. ایزدی، بهزاد. (۱۳۸۷). "بررسی عملیات مدیریت خطر در استخرهای عمومی و خصوصی"، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
۴. پارکز، ژانت بی. (۱۳۸۲). "مدیریت معاصر در ورزش". ترجمه محمد احسانی، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.

۵. دوستی، مرتضی. (۱۳۸۶). "بررسی وضعیت مدیریک ریسک در مجموعه‌های ورزشی شهر تهران"، مقاله ارائه‌شده در پنجمین همایش دانشجویی تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه مازندران.
۶. رحیمی، قاسم. (۱۳۸۱). "بررسی عوامل مؤثر در مدیریت ایمنی استادیوم‌های فوتبال کشور"، رساله دکتری، واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی.
۷. شاه‌منصوری، عزت‌ا... (۱۳۸۵). "عوامل بروز بحران‌های ورزشی و روش پیشگیری از آنها در زمینه‌های نرم‌افزار و سخت‌افزار، جان‌افزار و رسانه‌ها"، پژوهش در علوم رفتاری، شماره دوازدهم.
۸. فراسدیک، استیو. (۱۳۸۲). "مدیریت ایمنی در ورزش"، ترجمه سیدمحمدحسین رضوی و ابوالقاسم دباغان، مؤسسه فرهنگی هنری شمال، چاپ اول.

9. Aaron, Thomas. (2004). "Factors affecting the performance levels of risk management behavior of athletic directors unpublished doctoral dissertation". PP: 50-61, university of Florida, department of sport management.

10. Ammon, R. (2001). "Risk management process". Kendall / hunt publishing company, PP: 265-277.

11. Ammon, R., Jr. (1993). "Risk and game management practices in selected municipal football facilities". Unpublished doctoral dissertation, PP: 187-189. University of Northern Colorado.

12. Ammon, Robin and Southall, Richard. (2005). "Sport facility management". West Virginia university, PP: 81-87.

13. Anderson, M.A., and Gray, G.R. (1994). "Risk management behaviors in NCAA division III athletic programs". Journal of legal aspects of sport, 4(1), PP: 78-84.

14. Lhotsky, Gary. (2006). "An analysis of risk management at NCCA division – I-A football stadiums". Unpublished doctoral dissertation, unpublished doctoral dissertation, PP: 42-53, university of Florida, department of sport management.